

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΕΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ
1935

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ἄλεξαντρος Πάλλης

Ἔπειτ' ἀπὸ τὸν Ἑφταλιώτη, ὁ Ψυχάρης. Κι' ἔπειτ' ἀπὸ τὸν Ψυχάρη, ὁ Πάλλης. Ἡ σεβαστή, ἡ μαχητική, ἡ ἀδιάλλακτη τριανδρία τοῦ δημοτικισμοῦ, ποὺ ἔδινε τὰ μεγάλα συνθήματα στὸν ἠραιότερο καὶ σπουδαιότερο ἴσως πνευματικὸν ἀγῶνα τῆς νέας Ἑλλάδος, ἀνήκει πιά ὀλόκληρη στὴν ἱστορία. Ἄλλοι μπορεῖ νὰ ὑπηρετήσαν θετικώτερα τὴν ἰδέα, — μὲ τὰ ἔργα τους καὶ μὲ τὴν ἐπίδρασή τους. Αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἔμειναν οἱ ἀρχηγοί, περισσότερο ἀπὸ σαράντα χρόνια, ἀρχηγοὶ μὲ πιστοὺς, μὲ φανατικοὺς, μὲ ἀφοσιωμένους ὀπαδοὺς. Πρόπερσι ἀκόμα, ποὺ ἔκαμε ὁ Πάλλης τὸ τελευταῖο ταξίδι τοῦ στὴν Ἑλλάδα, ὕψωσε τὴ φωνή του καὶ μίλησε μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ μὲ ὅλη τὴ σοβαρότητα τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἦταν ὁ Πάλλης, ποὺ παρακολοῦθοῦσε τὴν πνευματικὴ μας κίνηση καὶ ἔβλεπε τὴν ἐξέλιξη τῆς δημοτικῆς στὰ ἔργα τῶν νεωτέρων συγγραφέων, προπάντων στὰ πεζογραφήματά τους, ἀλλὰ δὲν ὑποχωροῦσε, δὲν ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὴν πεποιθήσεισ του, δὲν ἠθέλε ν' ἀκούσῃ γιὰ συμβιβασμοὺς, γιὰ νέες κατευθύνσεις, γιὰ διαλλακτικώτερες λύσεις. Ἡ πίστη του στὴν ἀγνή δημοτικὴ ἔμενε ἀκλόνητη. Δυναμωμένη κι' ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι εἶχε μεγαλύτερη εὐθύνη ἔπειτ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Ἑφταλιώτη, ἔφτανε ὡς τὴν ὑπερβολή.

Λίγες ἡμέρες πρὶν φύγη πρόπερσι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃ πιά ποτέ, περάσαμε μαζί ἕνα ὀλόκληρο ἀπόγευμα. Μιλῆσαμε γιὰ ὅλα τὰ πράγματα καὶ, φυσικά, περισσότερο γιὰ τὴ λογοτεχνία μας. Μοῦ εἶπε πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα, γιὰ πρόσωπα καὶ ἐργασίες, γιὰ ὁμαδικὲς καὶ ἀτομικὲς προσπάθειες, γιὰ τὰ πνευματικὰ μας ἰδρύματα, ἰδιαίτερος γιὰ τὴν Ἀκαδημία καὶ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Κ' ἐνῶ εἶχε διατυπώσει γνώμες ποὺ θὰ σήκωναν φορτοῦνα στοὺς λογοτεχνικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς κύκλους, δὲν μοῦ ἔβαλε παρὰ ἕνα μόνο ὄρο, ὅταν τοῦ ζήτησα τὴν ἄδεια νὰ δώσω στὴ δημοσιότητα τὴ συνομιλία μας: ὅτι εἶχε πῆ νὰ τὸ γράψω στὴ δημοτικὴ ποὺ χρησιμοποιοῦσε, στὴ δική του, τὴν ὀρθόδοξη καὶ καθαρὴ δημοτικὴ ποὺ δὲ γίνεται δεκτὴ οὔτε στὶς πρὶν προοδευμένους ἐφημερίδες. Δὲν ἀνησυχοῦσε ἂν οἱ παρατηρήσεις του θὰ ἐνοχλοῦσαν φίλους ἢ ἐχθροὺς, ἂν θὰ φούντωναν παλιὰ πάθη, — ὁ μακαρίτης ὁ Μενάρδος δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὸ θυμὸ του καὶ ἔπειτ' ἀπὸ λίγες ἡμέρες τοῦ ἀποκρίθηκε σὲ τόνο βίαιο, — ἂν θὰ ἦταν ὑποχρεωμένος ν' ἀρχίσῃ συζητήσεις ποὺ κουράζουν τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἡλικίας του, — εἶχε περάσει πιά τὰ ὕδοντα. Ἐνα τὸν ἐνδιέφερε: πῶς θὰ τὰ γράφα ὅλ' αὐτὰ, ἢ καλύτερα ἂν θὰ ἔδινε τὸ ὕφος του, τὸ «ρωμέϊκο», μὲ τὶς δικές του λέξεις, μὲ τὴ δική του σύνταξη, μὲ τὸ δικό του παλμό.

Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι καὶ τὸ χαρακτηριστικώτερο γνώρισμα σὲ ὅλη τὴν ἐργασία τοῦ Πάλλη. Εἴτε ἔγραφε τραγούδια, εἴτε μετέφραζε Ὅμηρο, εἴτε ἔδινε ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις, ἔμενε ὁ λογοτέχνης ποὺ εἶχε διαμορφώσει δικούς του ἐκφραστικούς τρόπους, — ἐκφραστικούς τρόπους ποὺ

εἶχαν πάντα τὴ βάση τους στὴ γλῶσσα καὶ στὴ σκέψη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ ἐρχόμενο τεῦχος τῆς «Νέας Ἑστίας» θὰ εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Ἄλεξαντρο Πάλλη. Κ' ἐκεῖ οἱ περισσότεροὶ τακτικοὶ συνεργάτες μας κι' ἄλλοι ἀκόμη θὰ ἐξετάσουν τὸ ἔργο του ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς του. Νομίζω ὅμως ὅτι σὲ ὅλες τὶς πλευρὲς, — καὶ τὸ ἔργο του εἶναι πολὺπλευρο, — εἶναι καθαρώτατο τὸ γνώρισμα ποὺ σημείωσα: ὁ Πάλλης ἦταν ὁ λογοτέχνης ποὺ ἀγωνίστηκε περισσότερο κι' ἀπὸ τὸν Ψυχάρη ἀκόμα γιὰ νὰ συλλάβῃ, νὰ δώσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ «ρωμέϊκο». Κ' ἴσως γι' αὐτὸ ἐργάστηκε τόσο καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς. Τὴν ἐπικράτηση αὐτὴ τὴ θεωροῦσε ἀπαραίτητη προϋπόθεση, πρῶτο βῆμα ποὺ θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε στὸ «ρωμέϊκο» ὕφος, στὴ «ρωμέϊκη» σκέψη, στὸ «ρωμέϊκο» τρόπο ζωῆς. Δὲν εἶναι ἡ στιγμή νὰ καθορίσουμε ὡς ποῦ εἶχε δίκιο καὶ νὰ διατυπώσουμε ἀντιρρήσεις γιὰ μερικὲς ἀπαράδεκτες ὑπερβολές. Γεγονός εἶναι ὅτι ὁ Ἄλεξαντρος Πάλλης ἦταν ἕνας ἀρχηγός, ὁ τελευταῖος ἀρχηγός τοῦ δημοτικισμοῦ. Κι' ὅλοι, φίλοι καὶ ἀντίπαλοί του, ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ σταθοῦμε μὲ σεβασμὸ μπροστὰ στὸ ἔργο του, ἕνα ἔργο ποικίλο ποὺ ἔγινε μὲ ὑποδειγματικὴ πίστη καὶ εὐσυνειδησία καὶ ἄφησε ἐποχὴ στὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Ἡ «Θεία Κωμῳδία» καὶ οἱ σχολιασταὶ τῆς.

Ὁ κ. Ποριώτης, στὸ προηγούμενο τεῦχος τῆς «Νέας Ἑστίας», ἀνάλαβε τὴν υπεράσπιση τοῦ κ. Καζαντζάκη καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀνατρέψῃ τὶς παρατηρήσεις μου γιὰ τὴ μετάφραση τῆς «Θείας Κωμῳδίας» του. Δυστυχῶς, ἡ βία του καὶ τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον του δὲν τὸν ἀφήσανε νὰ προσέξῃ τὸ κύριο νόημα τοῦ κριτικοῦ μου σημειώματος καὶ τὸν ἐπαραπλανήσανε σχετικὰ μὲ τὴ σημασία μερικῶν λεπτομερειῶν μου παρατηρήσεων. Γιατί ἐγὼ δὲν ἐζήτησα νὰ βρῶ μεταφραστικὰ λάθη τοῦ κ. Καζαντζάκη. Ἄν ἦταν αὐτὸς ὁ σκοπός μου, θὰ μπορούσα νὰ παραθέσω στίλους ὀλόκληρους καὶ πολὺ σοβαρότερα ἀπὸ κείνα ποὺ ἀνάφερα. Καὶ τὸ σημειῶνω. Τὰ λάθη, λέω, ποὺ ἀναφέρω δὲν εἶναι τὰ μόνα ποὺ ὑπάρχουνε στὰ τρία πρῶτα ἄσματα. Κι' αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ κ. Ποριώτης μὲ τὰ νέα λάθη ποὺ τοῦ σημειῶνει, καὶ ποὺ πάλι δὲν εἶναι τὰ μόνα ποὺ ὑπάρχουνε στὰ τρία πρῶτα ἄσματα τῆς «Κολάσεως». Φανταστῆτε πόσα μεταφραστικὰ λάθη θὰ ὑπάρχουνε στὰ ἑκατὸ ἄσματα ποὺ εἶναι τὸ ἔργο ὀλόκληρο. Ἐγὼ, ἂν ἐσημείωσα μερικὰ, τόκαμα γιὰ νὰ φανῇ καθαρότερα ἡ γνώμη μου πῶς ἡ μετάφραση τοῦ κ. Καζαντζάκη ἔγινε βιαστικὰ καὶ χωρὶς τὴν ἀπαιτούμενη προσοχή. Ὁ σκοπός μου ὅμως ἦταν ἄλλος: ἡ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔκαμα αἰσθητικὴν ἀνάλυση τοῦ ἔργου καὶ δὲν ἐπαραθέσα διάφορα ἀποσπάσματα γιὰ νὰ δείξω ποῦ καὶ πόσο κατώρθωσε ὁ κ. Καζαντζάκης ν' ἀποδώσῃ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ πρωτότυπου καὶ ποῦ ὄχι. Ἀπὸ τὴν τέτοια κριτικὴ, ποὺ εἶναι ἡ μόνη,